

Bókaummæli:

— at prógva ella mótrógva sjónarmiðum Zachariasar...

*Øllum teimum, sum hava áhuga fyri føroyskum stjórnmálum og sum ætla sær at greiða atkvøðu á komandi fólkaatkvøðugreiðslum og valum, fari eg at mæla til at lesa hesa spennandi og lættlisnu bók, sigur Sveinur Ísheim Tummasarson í ummæli av bókini hjá Zacharias Wang: **Føroya á vegamóti***

Zacharias Wang: Føroyar á vegamóti; Forlagið Stúðin, Tórshavn 1999.

Mæti týski rithøvundurin, Heinrich Böll, sigur frá upplivingum sínum, tá ið hann var byrgdur inni í eini hermannalegu eftir seinna heimsbardaga. Hann varnaðist, at týskarar knappliga vóru farnir at hava ans fyri skemtisøgum — í øllum førum tá ið útlendingar bóru tær fram. Ja, sjálvur Egelhect flenti, tá ið ameríski kapteynurin, sum stóð á odda fyri leguni, peikaði á pikatráðin og mælti: “Hatta skulu tit einki leggja í, boys. Nú eru tit endiliga friir.”

Avmarkað fólkaræði er andsøgn í sjálvum sær. Ein skipan við fólkaræðiligum eyðkennum, sum er galdandi á serstøkum samfelagsøkjum, og sum er sett í verk onkustaðni úr erva niður yvvir eina tilvitaða tjóð, kann ongantíð skírast fólkaræðilig.

Umfatandi og dýrar kanningar, sum føroyski skattgjaldarin hevur galdið, víðgera ikki spurningin, um Føroyar eru innlimaðar í danska ríkið, nær tað er hent — ella um heilt onnur skipan er galdandi.

Hvítabók tekur upp mong spennandi viðurskifti, men tá ið um fyrrverandi og núverandi ríkismørk føroyinga ræður, kemur Hvítabók til, at ymisk sjónarmið eru um hetta mál, og niðurstøða er eingin. Nú hevur ein borgari, sum hartil er stjórnmálaførðingur, granskað hetta ivamál í mong ár, og tað tykist, sum tað eydnast at greiða fleiri og fleiri søguligar og stjórnmálaførligar fløkjur við at byggja á hugsan hansara. Fyri jól gav hann út bók, ið greiðir frá broytingum í ríkismørkum føroyinga og broytingum í stjórnaarskipan - frá landnámi til henda dags. Men áðrenn norðið verður við innihaldið, er neyðugt at víkka samfelagsvísindaliga rásarúmið.

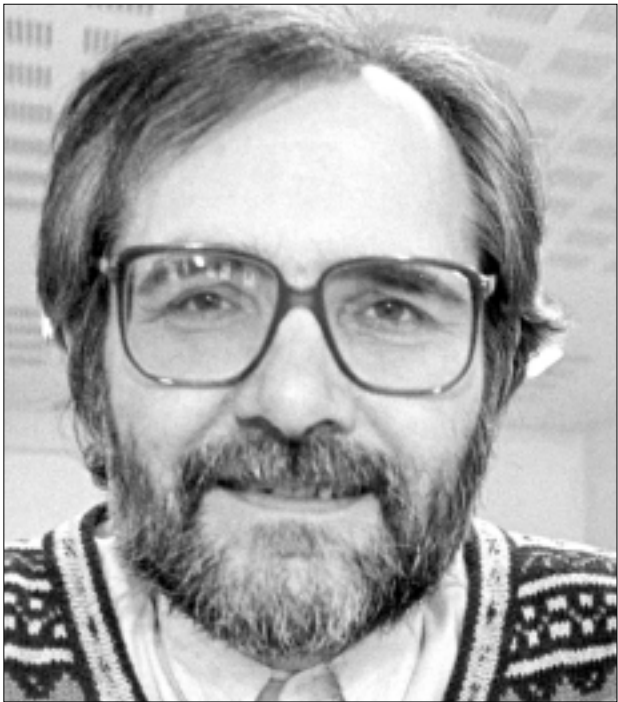
Stjórnmálafroði og stjórnmál
At ummæla fagrar bókmentir er ikki tað sama sum at ummæla vísindaligar ritgerðir. Ein sum ummælir eitt yrkingasavn tekur støðu til úrtøkilig og fagurfrøðilig fyrirbrigdi; men ein sum ummælir vísindaliga ritgerð verður at taka støðu til viðurskifti, sum er meiri ítøkilig: Er ivamálsorðingin rimilig, tekur rithøvundurin upp tey týðningarmestu vandamál, sum teingjast evninum, og víðger hann tað, sum aðrir rithøvundar

hava skrivað um evnið? Eru niðurstøðurnar grundaðar á skilvísra viðgerð av ivamálsorðingini og vísindaligar próvgrundir? Hóast vísindaliga ritgerðin lýkur allar treytir, er ikki vist, at niðurstøðurnar verða tiknar til eftirtektar, men tað er heilt annað mál. Um ein lækni, sum starvast á rannsóknardeildini hjá eini tubbaksfyriftøku, skrivar eina vísindaliga ritgerð, ið prógvar at tubbakk er sera skaðiligt fyri heilsuna og dreipir milliónir av fólki, fær tað helst onga aðra avleiðing enn, at hann verður sagdur úr starvi. Men harvið eru niðurstøður hansara ikki vistar aftur. Vísindaligt starv er nú so, at tað skal bera til at kanna, um próvgrundir og niðurstøður eru skeivar. Hagar til at gjørda niðurstøður eru mótrógvaðar á sama skilvísra hana her — og tá sum lóg, ikki grundlóg. Og heimastýrislógin varð ikki galdandi í Føroyum, tá ið hon varð lýst í danska ríkinum, men tá ið kongur læt embætismenn sínar lýsa hana her — og tá sum lóg, ikki grundlóg. Og heimastýrislógin varð ikki galdandi í Føroyum, tá ið hon varð lýst í danska ríkinum, men tá ið kongur læt embætismenn sínar lýsa hana í Dimmalætting — v.ø.o. hesumegin ríkismark. Tá ið Fólkaítakið fyri Tjóðfundi setti fram krøv um fult fólkaræði, læt einaveldisstovnurin (tá sum nú er suverænurin Margreta drotning) donsku ríkisstjórnina taka uppافتur áðurnevndu sjónarmið síni, sum eru røtt; men ríkisstjórnin sýtti fyri at fara niður eftir teimum gomlu norsku heimildunum og stovnsteta føroyskt fólkaræði — ikki eitt nýtt ríki. Og sambandsmenn og javnaðarmenn eru eisini komnir illa fyri av bók Zachariasar. Teir tykjast føra fram, at Føroyar eru innlimaðar í danska ríkið, og at samgongan nú skal skræða Føroyar leysar. Teir krevja kvalifiseraðan meiriluta. Men her hava sambandsmenn og javnaðarmenn sama trupulleika sum forsætisráðið í Keypmannahavn: Borgarin krevur, at tit vísa á, ja, prógva nær, hvar og hvussu henda innliman er farin fram. Megna tí tað ikki, eru tað tit sum vilja broyta grundleggjandi ríkismørk og innlimna okkum í danska ríkið. **Tað** krevur undir øllum umstøðum kvalifiseraðan meiriluta. Uppskot sambands- og javnaðarmanna fáa valla

Ríkisstjórn við ømlum norskum heimildum
Í bókini “Føroyar á vegamóti” verður endaliga prógvað, at Føroyar vóru partur av Noregs ríki frá einaferð í miðöldi til 1814. Hetta víkast ikki, tí millum-tjóðaðomstólurin í Haag hevur dømt, at so var. Føroyingar, sum føddur vóruðu fyri 1814, vóru tí norskir ríkisborgarar. Millum-tjóðaðomstólurin dómdi eisini, at viðurskifti føroyinga við kong broyttust ikki við friðarsáttmálanum í Kil 1814, tá ið medborgarar okkara í Noregi gjordust borgarar í nýggjum ríki. Um føroyingar eftir hetta skuldu gerast danskir ríkisborgarar uttan at samtykkja hetta sjálvir, so máttu teir søkka niður á hjálandastig og missa rættindi síni fyrst, og síðani skuldi danska ríkið einvíst havt innlimað Føroyar og føroyingar — men tað finst einki prógv fyri, at hetta er farið fram. Føroyingar hildu tí áfram at vera ríkisborgarar undir kongi sínum.Føroya Amt, sum varð sett á stovn 1816, hvíldi trygt á gomlum norskum heimildum, og tá høvdu Føroyar eisini verið í okkarskipanini í væl meiri enn hundráð ár – bara uttan at vera serstakt amt. Tá ið eingi prógy eru at finna fyri einum upphaldið, so ber til at reka fram undir. Ríkisstjórnin hevur ført fram slíkt, ið er satt, uttan at seta tað í rætt høpi. T.d. verður sagt, at Danmarks Riges Grundlov er galdandi í Føroyum, og at ríkisrættarliga støða Føroya er ásett í henni og í

Fólkaræði sumhugmynd
Nú á døgum er fólkaræði so grundfest hugmynd í samfeløgum um okkara leiðir, at eingin stjórn kann liva við at fáa tað skoðsmál,

at hon ger seg inn á hesa hugmynd. Bókin hjá Zachariasi Wang er ein serstakliga álvarsom ákæra frá einum borgara móti myndugleikunum í føroyska samfelagnum, báði í Keypmannahavn og Tórshavn. Ein ákæra um, at hesir myndugleikar á grundleggjandi hátt gera seg inn á fólkaræðihugmyndina og rættindi borgaranna.Bókin “Føroyar á vegamóti” er ein stórur steinur oman á ta tungu byrði, sum liggur á donsku ríkisstjórnini. At hugsa sær: krevja valdið í føroyska samfelagnum — og sýta fyri at leggja fram prógv! Skal hatta vera lagið, tá kann einhvør onnur ríkisstjórn koma við sama kravi, og tá livir bara hvør, sum sterkastur er. Bókin setir eisini krøv til sjálvstýrissamgonguna og flokkarnar aftan fyri hana. Hví skulu vit borgarar nú fara at stovna nýtt ríki, soleiðis sum samgongan vil? Hetta er tað at fara yvir um á eftir vatni, tí trupulleikin er ikki ríkismarkíð mótvægis danska ríkinum, soleiðis sum sjálvstýrissrøslan hevur hildið. Trupulleikin er, at vit borgarar ikki hava fólkaræði, og at tað fullveldi, sum varð latið kongi fyri øðum síðani, er endað í hondunum á donskum tjóðskaparmonnum. Nútím-agjörða einaveldisskipanin virkar ikki longur, tað nyttar einki at dagføra hana — vit mugu hava nýggja skipan. Vónandi er hetta tað, sum samgongan fer at føra fram í samráðingunum við ríkisstjórnina í Keypmannahavn. Heilt einfalt eitur hon at fara niður eftir teimum gomlu norsku heimildunum og stovnsteta føroyskt fólkaræði — ikki eitt nýtt ríki. Og sambandsmenn og javnaðarmenn eru eisini komnir illa fyri av bók Zachariasar. Teir tykjast føra fram, at Føroyar eru innlimaðar í danska ríkið, og at samgongan nú skal skræða Føroyar leysar. Teir krevja kvalifiseraðan meiriluta. Men her hava sambandsmenn og javnaðarmenn sama trupulleika sum forsætisráðið í Keypmannahavn: Borgarin krevur, at tit vísa á, ja, prógva nær, hvar og hvussu henda innliman er farin fram. Megna tí tað ikki, eru tað tit sum vilja broyta grundleggjandi ríkismørk og innlimna okkum í danska ríkið. **Tað** krevur undir øllum umstøðum kvalifiseraðan meiriluta. Uppskot sambands- og javnaðarmanna fáa valla

undirtøku frá 75% av føroyingum, og so er bara ein møguleiki eftir at fremja tey: at halda áfram at vanvirða fólkaræðihugmyndina. Miðflokkurin er nýggjur flokkur, og tí man vera lættari hjá honum enn øllum hinum at gera borgarunum greitt, hvar hann stendur í hesum máli. Loksins mugu vit borgarar rannsaka okkum sjálvar og tey, sum hava sitið við umboðsvaldi í Føroyum uttan at skilja ella viðurkenna, hvør ið veruliga skipanin var. Vit mugu gera okkum greitt, at samfelagsmoralur er týðningarmesta fortreyt fyri fólkaræði. Yvirhøvur ber til at seta fram hesa heimastýrissrøslan hevur hildið. Trupulleikin er, at vit borgarar ikki hava fólkaræði, og at tað fullveldi, sum varð latið kongi fyri øðum síðani, er endað í hondunum á donskum tjóðskaparmonnum. Nútím-agjörða einaveldisskipanin virkar ikki longur, tað nyttar einki at dagføra hana — vit mugu hava nýggja skipan. Vónandi er hetta tað, sum samgongan fer at føra fram í samráðingunum við ríkisstjórnina í Keypmannahavn. Heilt einfalt eitur hon at fara niður eftir teimum gomlu norsku heimildunum og stovnsteta føroyskt fólkaræði — ikki eitt nýtt ríki. Og sambandsmenn og javnaðarmenn eru eisini komnir illa fyri av bók Zachariasar. Teir tykjast føra fram, at Føroyar eru innlimaðar í danska ríkið, og at samgongan nú skal skræða Føroyar leysar. Teir krevja kvalifiseraðan meiriluta. Men her hava sambandsmenn og javnaðarmenn sama trupulleika sum forsætisráðið í Keypmannahavn: Borgarin krevur, at tit vísa á, ja, prógva nær, hvar og hvussu henda innliman er farin fram. Megna tí tað ikki, eru tað tit sum vilja broyta grundleggjandi ríkismørk og innlimna okkum í danska ríkið. **Tað** krevur undir øllum umstøðum kvalifiseraðan meiriluta. Uppskot sambands- og javnaðarmanna fáa valla

gomlu einaveldisheimildirnar sterkari.Eitt annað mál, sum til ber at kjakast um, er spurningurin, um Grønland framvegis er innan gamla norska ríkismarkíð saman við Føroy-um. T.d. ber til at siga, at inuitarnir ikki eru beinleiðis arvtakarar til ríkisborgaraskapin hjá norrønu grønlandingunum. Um teir verða mettir sum koloniserað fólk, sum er innlimað í Danmørkina og hevur góðkent heimastýrisskipanina við fólkaatkvøðugreiðslu, so hoyra teir ikki við til argumentatiónina hjá Zachariasi. Hesum spurningi verða teir sjálvir at svara, men hetta ávirkar ikki niðurstøðurnar viðvíkjandi ríkismarkinum millum Føroya og Danmarkar.Zacharias Wang víðger sera leysliga figgarligu viðurskiftini millum Føroya og Danmarkar. Á hesum øki liggur nógv og biðar eftir at vera grivið fram og víðgjørt, so tað kann verða, at okkurt av hesum ikki er heilt rætt. T.d. loyvi eg mær at ívast í, um Føroyar hava verið útreiðsla hjá ríkismyndugleikunum síðani 1877. Men heldur ikki hetta vikar høvuðsniðurstøðurnar í bókini.Vit hava fingið eina samanhangandi, stjórnmálaførliga lýsing av stöðu Føroya, sum á sín hátt greiðir tey viðurskifti, sum aðrar lýsingar hava latið staðið sum andsagnir ella barasta lopið um. Ósamanhangandi og brot-kenda útleggingin av stjórna-rstöðu Føroya, sum higartil hevur verið, hevur nú loksins fingið ta avbjóð-ing, sum í veruleikanum átti at verið framsett fyri langari tíð síðani. Tey, sum bjóða seg fram til at hava politiskt vald í føroyska samfelagnum verða nú at byggja út sjónarmið síni, at mótrógva sjónarmiðum Zachariasar — ella at taka undir við teimum. Øllum teimum, sum hava áhuga fyri føroyskum stjórnmálum og sum ætla sær at greiða atkvøðu á komandi fólkaatkvøðugreiðslum og valum, fari eg at mæla til at lesa hesa spennandi og lættlisnu bók.

Viðmerkingar:

Fundur um Fibromyalgi - og fundur um at stovna Fibromyalgi-bólk

Fibromyalgi

Hin 22. apríl 1999 skipaði Giktafelag Føroya fyri fyrilestri um fibromyalgi. Í hesum sambandi varð avrátt at skipa fyri einum fibromy-algi-bólki, ið skal virka inn-an karmamar hjá Giktafelag Føroya.

Giktafelagið fer í næstum at skipa fyri, at ein bólkur verður settur á stovn, ið skal virka innan karmamar hjá Giktafelag Føroya.

Giktafelagið fer í næstum at skipa fyri, at ein bólkur verður settur á stovn, ið ætlan-di skal arbeiða sjálvstøð-ugt við fibromyalgi innan

karmarnar hjá Giktafelag Føroya.

Fundur um at skipa Fibro-myalgi-bólki verður hin 5. februar, kl. 14.00 í MBF-húsinum, Íslandsvegur 10, Tórshavn. Filmurin »At leve med Fibromyalgi« verður vistur.

Fibromyalgi er kronisk, ikki sjónlig sjúka, ið serliga rakar kvinnur í 30-40 ára aldri (08-90%). Menn og børn kunnu eisini fáa sjúku-na.

Sjúkan er kend undir nógvum ymiskum heitum. Í Føroyum verður sjúkan

ofta nevnd »Myosis Variae« ella »Vøddagikt«. Sjúkan kann eisini hava heitið »Myofibrositis«, »Myalgi«, »Fibrositis« ella hava annað heiti.

Orsøkin til sjúkuna er ókend.WHO klassifiserar sjúkuna undir giktasjúkum. Mett verður, at tittleikin av sjúkuni er uml. 1-2%.

Sjúkan er torfør at greina, tí at sjúkraeyðkennini eru nógv og spjóðd. Aðal-sjúkraeyðkenni er kronisk pína í liðum og vøddum, í øllum kropspørtum og kronisk møði.

Pínan er sviðandi og brennandi. Húðin er eyms og følsom, sum um hon er sól-skoldað.

Kroppurin kennist sum »blyggj«, og rørslurnar eru »trekar«, hetta kennist ser-liga ringt um morgunin.

Sjúkueyðkenni eru: Vøddapína (brennandi/ sviðandi)

Viknaðir vøddar (vødda-megin er í miðal uml. 30% lægri enn hjá frískum fólki) óvurviðkvæm húð troyttheit svøvnloysi

svimbul høvuðpína sjónarólag ljóðviðkvæmi hjartabankan/hitaherðindi leyst/hart lív prikan og stingan í húðini og vánaligt stuttliðarminni (serliga í sambandi við overving) lætnan/fitnan ampi/strongd.

Viðgerð
Munadygg viðgerð, heili-vágur ella annað, finst ikki. Roynt verður at linna pín-

una við ymsum pínuheili-vági, viðgerð í heitvatns-hylli, akupunktur og annað mangt.

Læra at leggja lívið um
Við tað at sjúkan er kronisk og gevur varandi avmark-ingar í gerandislivinum, og av tí at lekiðmur ikki finst, er sera umráðandi at duga at »leggja lívið um« - at finna nýggja javnvág í ger-andisdegnum.

Skaðafrøi og ósannindir á prenti

Vit hava leingi lukkuliga gloymt, at nakrar prentaðar síður, sum rópa seg Dag-blaðið, hava verið spjaddar sumstaðni kring landið. Skrivi- og talufrælsi hava vit tibatut, og tað skal vera teimum væl unt, ið tíma at lesa síðurnar.

Sum vit hava frætt, er so-nevndi skemtiteigurin sum í gomlum døgum. Har verður um tað sagt, ið ongin vil leggja navn til. Tað ger nú heldur onki, um talan er um skemt við viti og broddi. Tíverri hava vit frætt, at gamla sjúkan við at speireka fólk vegna rasu, kropslig ella sálarlig brek ella vegna óhepnar lívsustumður, held-

ur fram.

Væntandi var tað tí eisini, at skaðafrøi um óhapp hjá øðrum fór at halda fram sum í gomlum døgum. Ikki minst nú ein tjóðveldisting-maður var fyri óhappi, sum tibatut - vegna framúr góð-an sjómansskap — ikki gjørdist ein sorgarleikur. At prik koma millum fólk og samanberingar við politikk-in, var væntandi. Tað hevur sína sjarmu, sum ongin eig-ur at taka sær tykni av, tí tað er neyvnan illa meint. Men at seta slíkt uppá prent sigur okkum mest um tey, sum skriva.

Tá so umframt ta einføldu skaðafrøina verður borðreitt

við beinleiðis óndsinnaðum lygnum undir heitinum skemt, eiga vit at tala at. Vit mugu bara staðfesta: Gott at hetta eru undantøkini, og at hetta landið eisini hevur fostrað onnur fólk. Sum kenna markið millum álvara og skemt og sum kenna markið millum virðing og vanvirðing.

Ikki minst teir sjómenn, ið framvegis lívbjarga hes-um landi við sínum egna lívi sum iløgu. Tey sum hava lisið Føroya Sigling-arsøgu vita, at hesin, sum nú verður logið uppá, hevur einaferð áður staðið við liv-inum hjá sær og manning í stórum vanda. Tað var tá

hann gjørdi tað bragd at bjarga manning, skípi og farni undir ómøguligum umstøðum í ísinum í Grøn-landi.

Ting- og landstýrismanning Tjóðveldisflokksins.

Heini. O. Heinesen, Jógvan Durhuus, Annitá á Fríðriksmørk, Finnur Helmsdal, Hergeir Nielsen, Karsten Hansen, Signar á Brúnni, Páll á Reynatýgvu, Finnþogi Ísakson, Høgni Hoydal

Til minnist um okkara góða vin Petur Arna Jacobsen

f. 30. juli 1980 d. 23. juni 1999

Sjey mánaðir eru nú gingnir síðani Petur Arni so brádliga doyði. At Petur Arni skuldi fara her frá, bert 18 ára gamal kom sera óvart á okkum. Ongantið høvdu vit hugsað tann tankan, at Petur Arni ikki skuldi bliva gamal, hann, sum altíð var so fullur av lívi. At missa teg góði Petur Arni, er so ómetaliga svárt, og lívið verður ongantíð tað sama aftur. Men minnini um teg kann eingin taka frá okkum, og tey eru bæði nógv og góð.

Petur Arni kann ikki samanberast við nakran. Tað sum var so serstakt við Petur Arna, var at hann altíð var í góðum hjóti og av tí sama, vóru øll so sera góð við hann.

Nógvur góðar og stuttligar løtur, høvdu vit saman við Petur Arna, bæði á arbeiðsplássinum og í frítíð-ini. Har ið okkurt stuttligt fór fram, var Petur Arni, altíð mitt í rokanum. Eisini kann sigast um Petur Arna at hann var altíð nemmur at tosa við bæði til stuttleika og í álvara. Petur Arni var væl dándur allastaðni, bæði av ungum og gomlum. Ongantið vilja vit gloyma teg og tær góðu løtumar, vit fingi saman við tær, men goyma hvørja einstaku løtu saman við tær væl í hjørtum okkara.

Tá vit fylgdu tær til títt seinasta hvíldarstað her á foldum, sást týðuliga á tí stóra skaranum, hvussu nógv vóru góð við teg og fóru at sakna teg.

Góði Petur Arni takk fyri alt tí vart í okkara lívi. Guð signi minnið um Petur Arna.

Jana, Herdis og Niels Pauli